

FOLKE VIRKE

Februar - Marts - April 2015

Den nødvendige balance

www.folkevirke.dk

3

Ikke alt kan måles i penge, men orden i økonomien er vigtig for alle

Af finansminister Bjarne Corydon (S)

Agtelsens økonomi

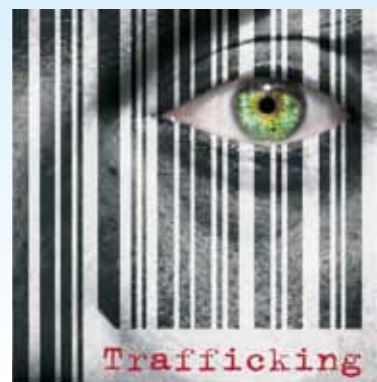
Aftidligere domprovst Ole Jensen

6

17

Den nødvendige balance

Af Karen Hallberg, bestyrelsesformand for Dansk Kvindesamfunds Krisecenter

FOLKEVIRKE

Social, kulturel og politisk oplysning

Udgivet af oplysningsbevægelsen
FOLKEVIRKE

Oplag: 1.200
ISSN 0015-5845

**Deadline for næste nummer:
15. april 2015**

Bladet kan kun bestilles ved direkte
henvendelse til:

Folkevirkes kontor

Niels Hemmingsens Gade 10, 3. sal
1153 København K
Tlf. 33 32 83 11
E-mail: folkevirke@folkevirke.dk
www.folkevirke.dk

Dette nummer koster i styksalg
kr. 50,00 + porto.
Særpris for klassesæt.
Årsabonnement,
kr. 210,00 pr. år (incl. porto)

Redaktion

Annemarie Balle (ansvarshavende)
Reventlowsgade 18, 4. sal tv
1651 København V
Tlf. 51 51 24 20

Forretningsudvalg

Formand: Annemarie Balle
Næstformand: Jeanne Bau-Madsen
Kasserer: Tove Katstrup
Ulla-Brita Gregersen
Ellis Grønvold
Karen Hallberg
Ulla Lunde Hansen
Tove Hinriksen
Zara Y. Jensen
Gunvor Fink Møller
Britta Poulsen
Susanne Tarp

Tryk og layout

Aars Bogtryk & Offset, tlf. 98 62 17 11
E-mail: aarsbogtryk@aarsavis.dk
Layout: Louise Christensen

FORENINGEN AF
DANSKE KULTUR-
TIDSSKRIFTER

Den nødvendige balance

Den eneste måde at forudsige fremtiden på er at have magt til at skabe fremtiden
Eric Hoffer, amerikansk filosof

For 40 år siden udgav Folkevirke et spændende temanummer under netop overskriften »Den nødvendige balance«. Det skete på et tidspunkt, hvor danskerne kort forinden havde været gennem den første oliekrise og de bilfrie søndage. Inflationen var høj – og mulighederne mange, trods de truende skyer fra de olieproducerende lande.

Hvilke knapper skal der drejes på for at sikre en balance i samfundet?

Spørgsmålet er lige så relevant at stille i dag som for 40 år siden.

I dag er det andre trusler end mangel på olie, der er nærværende. Terror i den meget truende ende af skalaen, mens social og økonomisk usikkerhed for mange er blevet en del af hverdagen.

En usikkerhed og ubalance, som er blevet tydeligere i kølvandet på den økonomiske rutsjetur op gennem nullerne.

Selv om økonomi og tal har en fremtrædende rolle i debatterne, så er det også vigtigt at give plads til at få stillet de etiske spørgsmål.

Det er på den baggrund, at dette nummer af »Folkevirke« rummer bidrag fra skribenter med meget forskelligt udgangspunkt – finansminister Bjarne Corydon og professor dr. theol. Ole Jensen, som fra hvert deres ståsted peger på områder, som bør være i fokus for at sikre et samfund i balance.

Også journalisten Sten Thorup Kristensen er inde omkring de politiske vægtninger for at skabe den nødvendige balance. Bladets to øvrige skribenter har fokus rettet mod den sociale ubalance – det er områder som marginaliserede borgere, socialt udstødte og problematikken inden for prostitution og trafficking, projektørlyset rettes mod.

Synspunkter og holdninger, som vækker til eftertanke og giver mulighed for debatter rundt om i Folkevirkes kredse.

God læselyst!

Annemarie Balle

INDHOLD

Ikke alt kan måles i penge, men orden i økonomien er vigtig for alle.	3
Agtelsens økonomi	6
Er »fællesskabet« ved at kvæle økonomien?	10
Vi skal være der, når der er brug for os.	14
Den nødvendige balance.	17
Efterårsmøde 2014: Spændende punktnedslag i kvindehistorien	20
Folkevirke til spændende møde i Tallinn.	21
Russisk besøg på Folkevirkes kontor	23
Landsmøde i Folkevirke, Marianne Jelved i dialog med Bodil Koch	25
Arrangementskalender 2015	26
Kvindestemmer 2015	28

Ikke alt kan måles i penge, men orden i økonomien er vigtig for alle

Finansminister Bjarne Corydon (S) giver sit bud på, hvad der skal til for at opretholde et samfund i økonomisk og social balance

Bjarne Corydon har været finansminister, siden SR-regeringen tiltrådte i efteråret 2011 og har som sådan været involveret i alle regeringsbeslutninger om den økonomiske politik og alle væsentlige forhandlinger med Folketingets partier om udmøntningen af den. Han har siddet for bordenden i hovedparten af de forlig, der er indgået med skiftende aftalepartnere i Folketinget.

I forbindelse med Folkevirkes tema om samfundsøkonomi og social balance har vi spurgt finansministeren, hvad der har været hans ledetråd i den førte politik, og hvad der er opnået af resultater.

Du blev finansminister i 2011 i en situation, hvor samfundet stort set på alle områder var præget af følgerne af den internationale finansielle krise. Hvad satte du dig som mål, og hvilken tilgang valgte du for at få løst problemerne?

Målet var i virkeligheden meget enkelt: Det var at sikre en økonomisk genopretning, men på en dansk måde. At få rettet op på statsfinanserne, få gang i beskæftigelsen, få arbejdsløsheden ned og væksten op. Og få det gjort uden, at vi satte vores fællesskab over styr, men i stedet på en måde, så vi samtidig kunne styrke de dele, der er vigtige. Og det var en kolossal opgave, men vi er på ret-

te vej, siger finansminister Bjarne Corydon.

Økonomien har været en toprioritet for regeringen, siden den tiltrådte. Hvordan definerer du begrebet »samfundsøkonomisk balance«?

Samfundsøkonomisk balance er det, vi driver den økonomiske politik ud fra. Det er ikke et abstrakt begreb eller noget, man kan snakke sig fra. Der har vi sørget for, at der kom styr på tingene i Danmark, så det er noget defineret – noget helt præcist. Her tænker jeg f.eks. på budgetloven og det, at vi har bundet os til finanspagten. Det er klare og firkantede regler, der sørger for, at vi har styr på den økonomiske politik og ikke bruger flere penge, end

at vi stadig har styr på økonomien. Vi har ikke samfundsøkonomisk balance, før vi har en situation, hvor vi har gang i økonomien med høj beskæftigelse og lav arbejdsløshed, og det har plaget os, men vi kan se, at kurven er begyndt at vende.

Regeringen har i indeværende periode gennemført en række reformer – efterløn, skat, SU, kontanthjælp m.v. – for at skabe balance i økonomien og øge arbejdsudbuddet. Hvordan vurderer du resultatet af disse reformer, og hvilke reformer vil der være behov for i fremtiden for at opnå og fastholde den nødvendige balance i samfundsøkonomien?

Jeg vurderer generelt resultaterne af reformerne som positive.

Selvfølgelig er der også steder, hvor resultatet er mere blandet, f.eks. dagpengereformen, som blev timet meget, meget uheldigt og heller ikke har virket efter hensigten – det må man blankt erkende.

Finansminister Bjarne Corydon – vi skal have flere arbejdspladser og samtidig investere i fællesskabet. Foto: Stig Stasig.

Men samlet set har det medvirket til balance i økonomien, og nu når beskæftigelsen begynder at stige, så er der arbejdskraft til at sikre, at vi kan have en positiv vækst i en længere periode, uden at det begynder at gå baglæns. Men reformer kan ikke stå alene. Der må og skal gøres en lang række andre ting for at få økonomien i gang; der skal investeres i produktivitet og vækst og nye arbejdspladser. Reformerne skal sikre, at velfærd fungerer, som den skal, og der skal investeres og prioriteres, og det har vi gjort parallelt.

Ser jeg fremad, så er det reformer af den type, der styrker vores fællesskab og velfærdsinstitutioner, der står øverst. Og der har vi jo allerede taget fat med folkeskole-reformen, reformen af erhvervsud-dannelser og gymnasireformen, som er undervejs.

Erhvervslivet ved bedst, hvordan vi får vækst

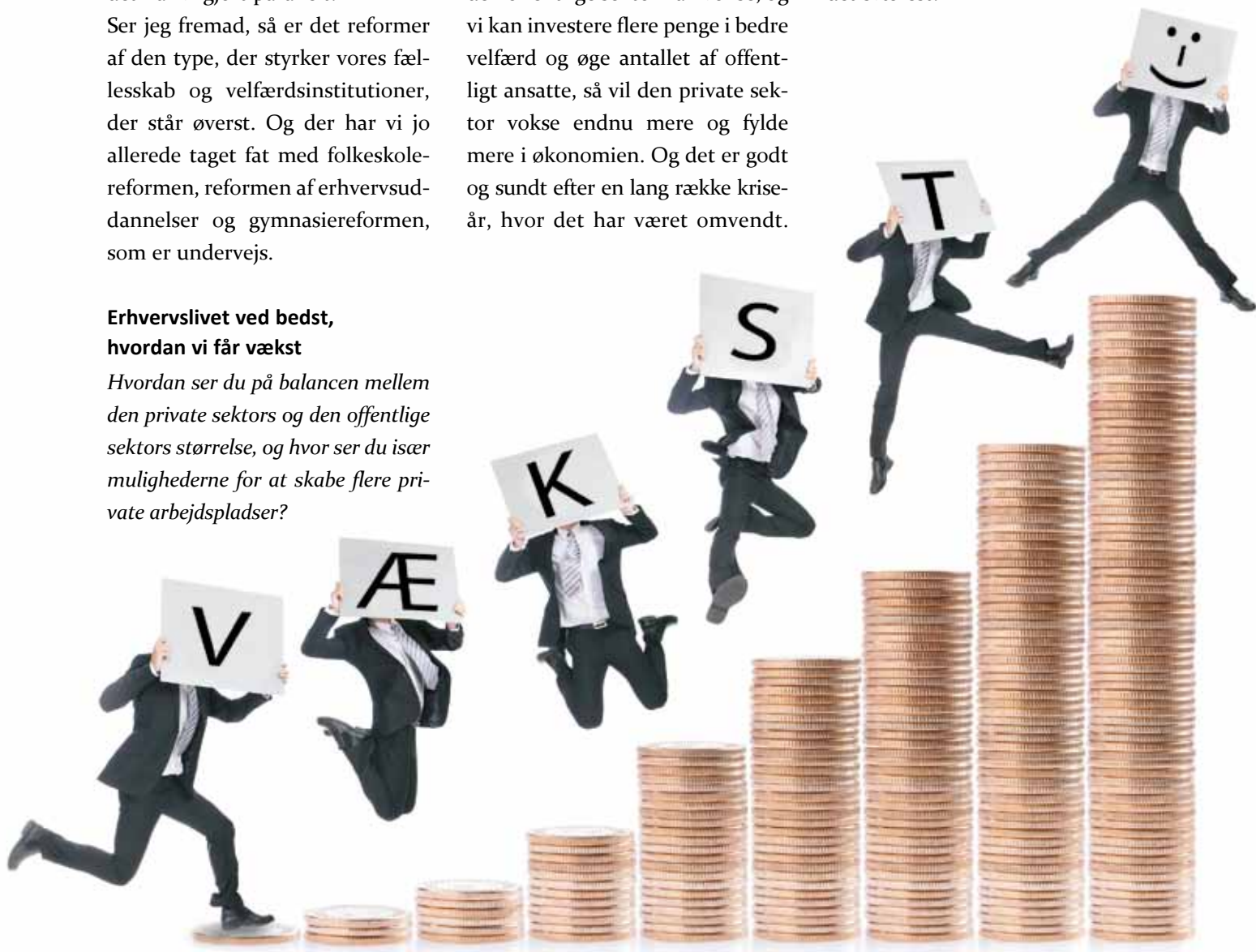
Hvordan ser du på balancen mellem den private sektors og den offentlige sektors størrelse, og hvor ser du især mulighederne for at skabe flere private arbejdspladser?

Jeg tror, at der i virkeligheden er ret brede muligheder for at skabe flere private arbejdspladser, men som politiker skal man også passe på med at bilde sig ind, at man ved, hvor i det private erhvervsliv væksten skal komme fra. Det er dem, der skaber arbejdspladserne og driver virksomhederne, der ved det. Men jeg ser da potentiale for fremgang i produktionserhvervene og serviceerhvervene i den private sektor, så det ser ganske lyst ud på mange fronter.

Hvis det går som planlagt, selvom den offentlige sektor kan vokse, og vi kan investere flere penge i bedre velfærd og øge antallet af offentligt ansatte, så vil den private sektor vokse endnu mere og fylde mere i økonomien. Og det er godt og sundt efter en lang række krisear, hvor det har været omvendt.

Vil den samfundsøkonomiske balance på længere sigt kunne oprettholdes med en stadigt voksende offentlig sektor (ikke nødvendigvis i antal ansatte, men i udgifter)?

Ja, det er præcis, hvad vi har sørget for med den økonomiske politik, som der er ført nu. Det er på baggrund af det, vi har gjort nu, at vi har råd til ikke at bruge flere penge på ALT, men råd til at investere målrettet i den del af velfærd, som er vigtigst for os – sygehuse, uddannelse, ældrepleje og hjælp til dem i samfundet, der har det sværest.

FREMTIDENS DANMARK

I 1975, da tiderne sandt at sige var meget anderledes end i dag, skrev cand.polit. Mette Koefoed Bjørnsen i en samfundsøkonomisk analyse i magasinet Folkevirke: »Vi kan ikke leve af at passe hinandens respiratorer.

Hospitalssektoren er ligesom uddannelsesområdet blevet en hellig ko«. Er der noget om snakken også i dag?

Det er sandt, at det, vi skal leve af, er at have en stærk og stor eksport, evnen til at sælge og evnen til at producere, men jeg mener bestemt, at det er urimeligt at kalde sundhedssektoren for en hellig ko. Der foregår en rivende udvikling, hvor vi bygger super-sygehuse, lærer nyt, og effektiviteten vokser, så vi får mere for hver enkelt krone. Og det skal komme alle danskere til gode. Vi kan flere og flere ting, hjælpe flere og helbrede flere og sikre et bedre og længere liv, og det skal komme alle til gode, uanset hvor i samfundet man befinder sig.

Økonomi er vigtig både for samfundet og den enkelte borger – men ikke alt. Kan den sociale balance opretholdes i et samfund, hvor der fortsat er enorm fokus på økonomiske dagsordener?

Jeg er helt enig i, at økonomi ikke er alt, og der er meget, der ikke

kan måles i penge. Det vil enhver, der – som jeg selv – har børn, vide, hvad jeg mener med. Men jeg er ked af, hvis det er en debat, hvor de værdier sættes i modsætning til, at der skal være styr på pengene. For hvis der ikke er styr på pengesiden i ligningen, hvis vi ikke har en ansvarlig økonomi med fremgang og beskæftigelse, så bliver de værdier ramt hårdt og øjeblikkeligt. F.eks. arbejdsløshed hænger sammen med økonomisk krise, og dem der rammes af det, de rammes hårdt – og ikke kun økonomisk – og det gør deres omgivelser også.

Vi har gjort en markant forskel

Hvordan har det været for dig som finansminister at skulle videreføre »VK-regeringens økonomiske politik i videste forstand«, og hvor ser du markante forskelle mellem den og regeringens politik?

Det første er helt udramatisk. Det er blevet vildt overgjort i den offentlige debat, for det handler i bund og grund bare om at tage fat, hvor de andre slap. Man bygger oven på det, man overtog – laver noget om, og resten forsøger man at gøre bedre end hidtil.

Forskellene er til gengæld markante. Vi har insisteret på at samarbejde bredt om mange af de

væsentligste elementer; vi har f.eks. lavet en bred skattereform og en bred vækstaftale og mange andre brede aftaler. Men den markante forskel er, at vi ønsker balance i hele samfundsudviklingen, hvor vi har styr på økonomien og skaber flere arbejdspladser, men samtidig investerer i fællesskabet, satser på fællesskabet og sikrer et sundhedsvæsen med fri og lige adgang for alle. Det er helt afgørende.

Hvis vi må bede dig om et kig i krystalkuglen: Hvad skal Danmark leve af om 10 år, og på hvilken måde måtte det adskille sig fra situationen anno 2015?

Danmark vil i stigende grad udvikle sig. Dag til dag har vi travlt med det, vi nu går og laver, men der sker det, at vi i stigende grad lever af at være enormt kompetente og dygtige til det, vi laver. Vi skal være produktive og innovative, finde på nye ting og gøre det så smart, at vi kan konkurrere med dem, der konkurrerer på, at ting bare skal være billige. Det kræver meget, og vi skal holde hinanden i ørerne for at leve op til det, men det er betingelsen for, at alle de ting ved det danske samfund, som vi godt kan lide, de også er der i fremtiden, siger finansministeren.

Agtelsens *økonomi*

– om at finde balancen mellem at bruge og at værne naturen

Aftidligere
domprovst
Ole Jensen

Hvis vi undersøger naturen systematisk, vil vi kunne »gøre os til herrer over og ejere af« den, sagde filosofen René Descartes i 1637.

Lige siden har dette været de moderne samfunds hovedbestræbelse.

Den bibelkyndige ser straks, at han refererer til vers 28 i Bibelens første kapitel, hvor Gud velsigner mennesket, som han har skabt i sit billede, og pålægger det at gøre sig til herre over jorden og at herske over de øvrige skabninger. Man har kaldt det »herredømmemandatet«.

Taget helt bogstaveligt er Skabers velsignelse endt som en legitimering af et brutalt natursyn, som en regulær *licence to kill*. Det er nok at henvise til den eskalierende massakre på livsvrømmelen, der har pågået det sidste par århundreder. Artsudryddelsen foregår for øjeblikket mellem 100 og 1.000 gange så hurtigt som det, forskerne kalder »den naturlige

artsdød«. ¹ Og en uddød art er altså væk for altid. Og så er der jo da lige det der med varmenøgningen i atmosfæren, som med hastige skridt nærmer sig det skæbnesvangre *tipping point* på 2°, hindsides hvilket »alt« kan ske!

Men kan dét have været meningen med Bibelens ord?

Et brutalt natursyn

Skurken, det brutale natursyn, er forudsat i vore samfunds produktionsmåde, økonomi og infrastruktur, i vores levevis og langt hen ad vejen også i vores livsindstilling og livsidealer.

Det lyder:

(a) *naturen til for vores – menneskets – skyld alene. Den er vores ejendom, og*

(b) *vi har lov at gøre med den, hvad vi kan komme af sted med.*

Folk studser og forarges, når jeg kalder det brutalt. For det har jo skabt den moderne udvikling – udryddet fattigdom, sult og elendighed (godt nok kun for mennesker – og indtil videre kun i vores del af verden, men alligevel)! Og indtil industrialiseringen satte ind, havde naturen en sådan overmagt i forhold til mennesket, at lige meget, hvor hårdt mennesker for

frem, kunne det kun få begrænsede, lokale skadevirkninger.

Med ét er dette ændret. Menneskeheden vågner pludselig op og ser til sin forbløffelse, at nu kan vi gøre og har allerede gjort uoprettelig skade på det helt elementære – biosfæren, klimaet. De utilsigtede »bivirkninger« af den positive udvikling har fået »verdensforvandlende magt« i katastrofalt negativ retning (K.E. Løgstrup). Den indbyggede brutalitet i natursynet kan ikke længere overses. Over for det har vi hidtil vist os rystende »forandrings-uparate«. Og værst: Ingen får den tanke, at skal vi ind til benet, må vi revidere natursynet. Og dermed blandt andet, men ikke mindst også *økonomien*.

Natursynets idéhistorie

De mennesker, inklusive Descartes, der formulerede »herredømmemandatet«, kunne umuligt forudse ændringen i magtforholdet menneske-natur. Den baggrund, »mandatet« er blevet til på, er således afgørende forandret. Men så er det selvsagt – alene af den grund – uholdbart at blive ved med at lade det gælde, som om intet er sket.

Med magt følger der ansvar for brugen af magten. Det er uetisk fortsat alene at se naturen som en modstander, der skal knægtes og underkastes menneskets udviklingsmuligheder. Senest nu, hvor vi kan såre kloden uopretteligt, kalder det også på følelser og dyder som *tilbageholdenhed, selvbeherskelse, indignation, medfølelse, nænsomhed, beskyttelse, omsorg*. Kort: et ændret natursyn.

Måske lå dette også som en mulighed i »herredømmemandatet«. Det opstod i en feudal kultur, hvor herremanden ganske vist havde hånds- og halsret over sine undergivne, men samtidig ansvar for deres ve og vel. Den gode herre kommer den nødstedte undersåt til hjælp, her den hærgede natur. Og der står jo også andet i den bibelske skabelsesberetning. Dels fastholder den det i bund og grund mirakuløse, at noget er til: Af intet, af »tomhed«, er der blevet *fylde* (v. 1). Dels hedder det, at Skaberen efter hver endt skabelsesdag »så«, at det tilblevne var »godt«. Det værende i dets faktiske skikkelser – »skaberværket« – er godt for øje og sind, sanseligt skønt, forunderligt som led i den forunderlige væren. Det er »hans fingres værk«, som det senere hedder med fin poesi. Det kalder på undren, på beundring, på hyldest, på lovprisning og poesi – og på varetagelse. Man passer selvfølgelig på noget så kosteligt (hvis man altså gør). Mennesket har ikke fået et »herredømmemandat«, i hvert fald ikke som det første, der bør nævnes. Allerførst og fundamentalt set er vi sat i verden med et »be-

undringsmandat« og dermed et »varetagelsesmandat«! Det ligger der i »skabt i Guds billede«.

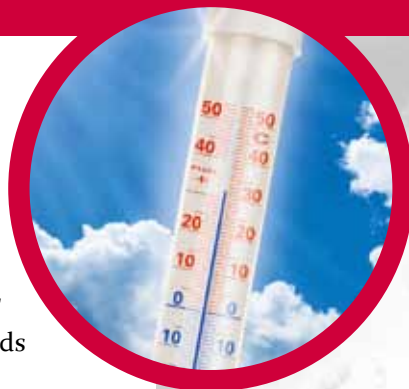
Går vi til Bibelens andet kapitel, står der da også i v. 15, at Gud Herren satte Adam i haven til at »dyrke den og vogte den«. Med »vogte« menes »værne«, »tage vare på«. Faktisk har vi her opskriften på en materiel kultur i balance. Mennesket får lov at bruge af naturens goder til gode formål, til fremme af et menneskeværdigt liv, men på betingelse af, at det passer på den, ser den i dens egenart og egenret.

Havde Europa dog bare fastholdt begge dele og ikke blot helt ensidigt specialiseret sig på »dyrke«, bruge, udnytte!

Når det kunne ske, tror jeg, det skyldes mødet med den såkaldte *gnostiske dualisme* akkurat i kristendommens fødselsstund.

Denne dualisme ser ned på sanserverdenen. Dens goder og fristelser skal forsages til fordel for den usanselige, åndelige oververden. Det fysiske, især det seksuelle, er mindreværdigt, det åndelige er det fine, helt i modstrid med Det Gamle Testaments beundring for skaberværket.

Samtidig med denne beundring havde de gamle hebræere det, vi kan kalde et *sekulariseret* natursyn. Sekularisering betyder afhelligelse. I det gamle Israels

nabokulturer var naturen hellig, fyldt med magter og ånder og guder, som man var nødt til at takkes med besværgelser og ofre, ellers ville det regne med ulykker over en. I Det Gamle Testamente er det anderledes. Der er pludselig al guddommelighed og hellighed flyttet ud af naturen og samlet i den ene Gud i hans himmel. Det havde store fordele ved at give mulighed for højnelse i menneskers livsvilkår ved uforstyrret, saglig brug af naturens muligheder. Men denne *sekularisering* af naturen gik hånd i hånd med den *æstetisk-religiøse sans* for dens herlighed. De to hensyn muliggjorde en balance. Naturen skulle ikke frygtes og dyrkes som hellig, men bestemt heller ikke reduceres til noget, man bare kunne skalte og valte med. Det sker først ved det skæbnesvangre møde med

dualismen. Dualismens nedvurdering af sanseverdenen smitter sekulariseringstanken og fortrænger den sanselig-æstetiske beundringsdimension.

I middelalderen giver dualismen sig fortrinsvis udslag i religiøs hinsidighedslængsel. Det viser sig med al tydelighed i klostervæsenet med dets forsagelse af de sanselige, jordiske glæder. Men efter renæssancen får dualismen herudover et dennesidigt udtryk i reduktionen af natur til *alene* at blive set på som *ressourcer* for mennesket. Det brutale natursyn er en ulykkelig kombination af en som sådan god afhelligelse af naturen og en fatal nedvurdering af sanseverdenen, hvor det gammeltestamentlige hensyn til den i dens egenart og egenret går tabt.

På denne måde bliver den dualistiske udgave af kristendom, der udviklede sig i Europa, medskyldig i naturmishandlingen, i en fejludvikling. Heldigvis blev den ikke altdominerende. Med Trosbenedelsens Første trosartikel og med skikkelser som Frans af Assisi, Luther, Grundtvig, Løgstrup og andre blev der fastholdt en ægte – ikke-dualistisk – udgave af kristendom. Og den bærer på muligheder for at korrigere fejludviklingen. Denne ægte kristendom bærer på et alternativt natursyn, som vi kunne kalde *agtelsens natursyn*. Det kommer f.eks. til for nemt udtryk i *Brorsons* salme: »Op, al den ting, som Gud har gjort«!

Vækstfælden

Men er et »agtelsens natursyn« med »følelser og dyder som til-

bageholdenhed, selvbeherskelse, indignation, medfølelse, nænsomhed, beskyttelse, omsorg« ikke aldeles uforeneligt med den liberale økonomi? Den lever jo af vækst i produktion og forbrug – og dét principielt i det uendelige. Uden vækst får vi »græske tilstande« – recession med alle dens samfundsopløsende følger. *Det går ikke uden vækst.*

Men det går heller ikke med! Økonomiens systemlogik tørner sammen med virkelighedens logik. Der er jo tale om eksponentiel vækst, det vil sige vækst »med renters rente«. Men man kan dog ikke vokse eksponentielt i én uendelighed på endelig plads – og kloden er endelig plads. Med en vækstrate på bare beskedne 2,1% p.a. vil produktion og forbrug allerede om 20 år være halvanden gang det nuværende, om 50 år næsten det tredobbelte, ottedoblet om 100 år, og lad os springe i det: om 500 år 32.574 gange i dag!

»Vi har skabt et samfund, vi ikke har intelligens til« (Løgstrup). Vi sidder i *vækstfælden*. Hvordan kommer vi ud?

Ved at omlægge til »*bæredygtig vækst*«, svares der så – effektivisere energiforbruget, erstatte engangsenergi med vedvarende energi, genbruge alt, hvad genbruges kan, opfinde nye materialer, der ikke forurener og slider natur ned osv. osv. »*Dematerialisering*« kalder man det. Og selvfølgelig skal vi det af al magt og på alle områder og overalt på kloden. Vi kan ikke komme hurtigt nok i gang med det. Det er vores eneste lille spinkle chance for at udskyde

ragnarok en smule. Og ideelt set kan vi ad den vej nå meget, meget længere, end de fleste af os er i stand til at forestille sig. Det er jeg helt på det rene med. Men nissen flytter med, så længe det hedder bæredygtig vækst.

Det hævdes, at det såkaldte »økologiske fodspor«, menneskeheden afsætter, for indværende er en tredjedel større, end natur og klima i længden kan holde til, hvis kloden stadig skal kunne være et tåleligt opholdssted for væsener som os.²

Men hvis naturbelastningen skal nedsættes med en tredjedel, og den eksponentielle vækst fastholdes, må naturbelastningen ved 2,1% vækst om 20 år kun være 44% af, hvad den vil være, hvis vi fortsætter som nu. Efter 50 år må den kun være på knap en fjerdedel. Efter 100 år kun på 8%. Og så det vilde: Efter 500 år kun på 0,002% – i praksis: total dematerialisering, vækst uden naturbelastning!

Og så har jeg ikke med ét ord nævnt de voldsomt folkerige BRIKS-lande – Brasilien, Rusland, Indien, Kina, Sydafrika – med deres eksplosive befolkningsforøgelse og indtil for nylig høje vækstrater.

Vækstguden

Det lyder som *ren galimatias*, at der skulle kunne opnås bæredyg-

tighed, samtidig med fortsat eksponentiel vækst. »Når økonomien vokser, gør følgerne for de ressourcer, der er knyttet til den, det også«. ³ Og sådan må det dog nødvendigvis blive ved med at være. Hvordan undgå en sandsynligvis fatal rest af uoprettelig fattigørelse af natur og forstyrrelse af klimaet, selv i bedste fald med den laveste funktionelle vækstrate og optimal bæredygtighed?

Hvor kan nogen i ramme alvor tro, at det skal kunne undgås?

Ja, netop tro! Det er barokt at tænke på, hvor troende de må være, disse ellers så nøgterne fagfolk (vækstøkonomerne) og disse politikere, der ellers altid roser sig af at have begge ben på jorden – væksttroende.

Den engelske filosof John Gray hævder, at denne tro nærmest har afløst kristendommen som vor kulturs religion (serstatning), ikke blot hos økonomer og politikere, men hos os alle, f.eks. i vores forbrugsmønstre. Vi tilbyder vækstguden, helt konkret i forbrugets katedraler, indkøbscentre og charterflyene – med økonomerne som ypperstepræster. Og det bedste, vi som troende kan gøre for vort land, er at svinge kontokortet noget mere – lige meget til hvad! Samme Gray kalder forbrugsoptimering »det måske mest vulgære ideal, der nogensinde er blevet tilbudt en menneskehed i nød«.

Som Johannes Møllehave har sagt: »Det moderne menneske har alt. Men det er så også alt«. Eller hør lige den her (frit efter Grundtvig): »Men da er i rigdom vi gået amok, når alle har meget, og ingen har nok«! Øget forbrug hos os, de i forvejen så vildt privilegerede, peger lige ud i den store tomhed. Konklusionen må være denne: *En bæredygtig økonomi er en økonomi uden samlet global vækst!*

Bæredygtighed må vristes fri af sammenkædningen med eksponentiel vækst. »Tidlige økonomer som John Stuart Mill (og endda selveste Keynes) forudså« da også, »at på et eller andet tidspunkt måtte væksten nødvendigvis stoppe«. Der skal og må udformes en teori for en økonomi, der »afvikler den fordom, at økonomisk stabilitet afhænger af vækst i materielt forbrug« (Jackson-kommissionen). Hvornår dukker det økonomiske geni op, som formulerer fremtidens nye, langtidsholdbare økonomiske teori, *agtelsens politiske økonomi*?

Herredømmeideologi og bæredygtighed

Alle synes enige om at definere økologisk bæredygtighed som en hensyntagen til naturen *for menneskets skyld alene*, ikke for naturens skyld. Den er stadig kun et middel, som skal underkastes vort herredømme, blot et klogere herredømme end det traditionelle. Det svarer til den kloge slaveejer i slaveholdets tid, der til forskel fra den stupide slaveejer afstod fra at lade den opsætsige slave prygle, fordi han så ville være uarbejds-

dygtig en dag eller to. Slaven blev behandlet rimeligere – men alene for slaveejerens egen skyld, af hensyn til produktiviteten, ikke for slavens skyld.

Men det er ikke nok. Økologisk bæredygtighed må omdefineres til at indbefatte et element af hensyn til naturen for *dens* skyld alene – *agtelses*-elementet. Det er jo åbenlyst, at vores egeninteresse som menneske-art ikke er tilstrækkelig motivation til at passe på vores klode. For så ville vi have sørget for det for længst. For intet er da i den grad ude af trit med egeninteressen som den irreversible (uafvendelige) nedbrydning af vort livsgrundlag, som vi åbenbart ikke er i stand til at bringe til ophør. Der skal tydeligvis mere til: følelsen af *det kostelige* og *dyrebare*, som må værnes – og følelsen af *det skammelige* ved, at vi ikke gør det. ⁴

Noter

1. Pimm, S.L. et al. 1995: The Future of Biodiversity. i: Science, Vol. 269, Issue 5222, P. 347-350.
2. Ifølge WWF Verdensnaturfondens Living Planet Report 2010.
3. Jackson, Tim et al. 2008: Prosperity without growth? The transition to a sustainable economy. Rapport afgivet af den engelske, regeringsnedsatte Sustainable Development Commission.
4. Uddybende til hele dette indlæg, se Ole Jensen: På kant med klodens klima. Om behovet for et ændret natursyn, København (Forlaget Anis), 2011.

Er »fællesskabet« ved at kvæle økonomien?

Afjournalist
Sten Thorup
Kristensen

»Vi skal styrke vækstlaget i dansk erhvervsliv.«

Vi hører det igen og igen, men iværksættere møder den første forhindring allerede, når de skal have en simpel bankkonto, som deres kunder kan overføre penge til: Mange banker afviser mere eller mindre pænt nystartede virksomheder. Det er noget nyt. For blot få år siden kunne hvem som helst få en bankkonto, med mindre man havde en alvorlig historik med ikke at betale sine regninger. Bankerne har aldrig rigtigt tjent noget på almindelige bankkonti. Men tidligere havde de heller ikke de store omkostninger på dem, og så tog de kunderne ind i håb om, at de en dag ville købe nogle flere ydelser – f.eks. en kassekredit.

Men begge dele i det ræsonnement har ændret sig. Bankerne har fået pligt til at holde meget nøje øje med deres erhvervskunder for at sikre sig, at de ikke i virkeligheden er en del af internationale, kriminelle netværk, der hvidvasker penge eller finansierer terror. Bankerne skal f.eks. have rede på, om der i virksomhedernes ledelse sidder folk med politiske aktiviteter i udlandet. Det er en lidt

underlig ting, at det pludselig er uundværligt nu, for kriminalitet er ikke just noget nyt, og hvis terrorister vil overføre penge, finder de nok ud af det på en eller anden måde.

Chancen for, at den lille iværksætter en dag bliver en god kunde i banken, er også minimeret. Nye regler, der er kommet til efter finanskrisen, sætter nemlig skrappe vilkår for bankernes udlån. Det er ikke populært hos Finanstilsynet, hvis man giver lån uden sikkerhed, og det vil der jo ofte være tale om med iværksættere.

Alt i alt er det en temmelig giftig sag. Her og nu lever vi som samfund fint med det, for der går en del år, inden nystiftede virksomheder for alvor batter af noget. Men det er et hårdt anslag mod den fødekæde, der skal levere virksomheder, der om 25 eller 50 år skal skabe gode arbejdspladser til danskerne.

Statslig detailstyring

Desværre er eksemplet ikke enestående. Tværtimod er det typisk for, hvad der sker i Danmark i disse år: Staten tiltager sig ret til at detailstyre virksomhederne, og i øvrigt også foreningerne. Set i en historisk kontekst er det meget usædvanligt, og den grad, det foregår i, genfinder man i nyere tid kun i de heden-gangne socialistiske lande.

Det er ikke kun de små virksomheder, det går ud over. Det rammer også de allerstørste.

I 2012 åbnede daværende erhvervsminister Anette Vilhelmsen således »Mægling- og Klageinstitutionen for Ansvarlig Virksomhedsadfærd«. Den skal tage stilling til, om større virksomheder lever op til forventningerne i henseende til det, man kalder corporate social responsibility (CSR). Det vil sige om virksomheden aktivt forsøger at forbedre forholdene i de lokale samfund, den findes i, om den fremmer ligestilling, gode arbejds-vilkår, menneskerettigheder, et rent miljø og så videre. I praksis kan det f.eks. handle om, hvorvidt kaffen i virksomhedens kantine er indkøbt efter fair trade-modellen. Dét eksempel er nævnt som det

første i bemærkningerne til loven bag institutionen.

Juridisk set bevæger den sig imidlertid i mudret vand. Der er nemlig stort set ikke lovgivning for CSR – kun anbefalinger. Men når virksomhederne risikerer at få en masse udgifter til advokater samt dårlig omtale, hvis de ikke følger disse anbefalinger, kan de meget nemt få karakter af lovgivning:

I praksis har virksomhederne ikke andet valg end at følge dem.

Administrative byrder

Det strider mod hele den oprindelige tankegang med CSR. I udgangspunktet gør enhver virksomhed noget godt for samfundet – den producerer jo nogle varer eller ydelser, som folk gerne vil have. Vi kan tage LEGO som eksempel: Deres produkter fremmer børns kreativitet, endda i en fysisk verden, hvilket er fint i en tid, hvor børn ellers nemt bliver opslugt af tablets og mobiltelefoner. LEGO gør det som bekendt forrygende godt, og enhver anden opgave, man pålægger virksomheden, vil bare tage kræfter fra det, den virkelig er god til. Idéen med CSR var så, at den måske på nogle

områder, uden at bruge væsentlig energi på det, kunne gøre tingene på en måde, som også gavnede andre hensyn.

Men med den nye mæglinginstitution bliver LEGO, og alle andre større virksomheder, trukket hen mod, at CSR bare er entydig byrde. En slags ekstra skat, idet de bliver pålagt udgifter til ting og sager, der ikke angår deres egentlige grundlag og virke. Sandsynligheden taler for, at virksomhederne helt vil koncentrere sig om at følge de nye skabeloner fremfor på fornuftig vis at overveje, hvor de mon bedst og billigst kan gøre gavn for andre, samtidig med at de gavner sig selv.

Misforstået skattedebat

Et tredje eksempel: I disse år er der stor fokus på, om virksomhederne betaler skat. Der er blandt andet oprettet en database på internettet, hvor vi alle kan slå op og se, hvor meget denne eller hin virksomhed betaler i selskabsskat. Tankegangen er, at dem, som ikke bidrager nok til »fællesskabet« og samfundet, skal have minuspoint på imagekontoen. Så kan de lære det.

Det hele er imidlertid baseret på en misforståelse, hvor man forveksler »staten« og »samfundet«. Hvis to virksomheder har lige stor omsætning, og den ene betaler mere selskabsskat end den anden, er det naturligvis den første, der betaler mest til staten. Men det er den sidste, der bidrager mest til samfundet.

Forklaring: Hvis en virksomhed ikke betaler selskabsskat, er det

fordi den ikke har noget overskud. Den har altså brugt hver en krone, der er kommet ind i kassen, til løn og andre udgifter. Virksomhedens ejere har ikke selv tjent noget. De håber naturligvis, at de vil komme til det senere, men her og nu investerer de altså, hvormed de skaber arbejdspladser og fremstiller produkter eller ydelser til priser, der ligger under de reelle omkostninger.

I den virksomhed, der betaler skat, er man derimod sikker på, at ejerne samtidig trækker en fortjeneste ud til deres private husholdning. Det er de naturligvis i deres gode ret til at gøre. Men faktum er altså, at de bidrager mindre til samfundet end dem, der ikke betaler skat. De udmærker sig kun ved at bidrage lidt mere til staten.

Naturligvis er der nuancer i det. Man må ikke snyde i skat. Der kan også være rigeligt kreative anvendelser af skattely. Men nuancerne vender begge veje: Hvis en virksomhed ikke er profitabel under dansk skat, er samfundet ofte bedre stillet med, at den betaler skat et billigere sted. Og forestillingen om, at virksomheder af en vis størrelse absolut skal betale skat, vidner kun om, at man har glemmt, at vi allerede har en skat af nettoomsætningen. Den hedder moms.

Et godt eksempel på teknikken finder man i teleselskabet 3, der i januar kom i mediernes vridemaskine, fordi den angiveligt ved hjælp af skattely havde undgået at betale dansk selskabsskat af et overskud på 1,5 mia. kroner. Politikere fra hele det politiske

spektrum tordnede mod virksomheden, og mange kunder valgte i forargelse at opsige deres abonnemeter.

Historien var imidlertid en anden: Ganske vist er 3's moderselskab placeret i Luxemburg. Men det gør hverken fra eller til for skattebetalingen i Danmark, og når selskabet ikke betalte skat her, var grunden en helt anden. Nemlig at den stadig har afskrivninger fra enorme investeringer i dansk infrastruktur. Desværre er skaden sket, og mange danskere har ikke hørt eller forstået dementiet af historien.

Så her har vi en virksomhed, der på mange måder har opført sig ideelt. Dens ejere har valgt at tage en chance i Danmark, og de har bidraget enormt til udviklingen af det danske samfund. Men i stedet for at møde anerkendelse er den nu hængt ud som en skurk af medier og et i praksis samlet Christiansborg – med betydelige økonomiske tab til følge. Der er slet ingen tvivl om, at den historie vil blive bemærket i andre virksomheder, der overvejer en investering i Danmark.

I finanskrisens kølvand

Sådan kan man blive ved på område efter område. Virksomhederne bliver pålagt strammere regulering og oveni det en forventning om at leve op til lunefulde politikeres aktuelle ønsker, uanset at disse ikke er formuleret i nogen lov.

Man kan filosofere over, hvorfor det har udviklet sig sådan. En del af forklaringen ligger i erfaringen fra finanskrisen, og det er da også

særligt på det finansielle område, at ny og meget stram regulering er kommet til. Det er ikke blot det med virksomhedernes bankkonti. Finanstilsynet skal også tage stilling til, hvem der sidder i bankernes bestyrelser, hvor meget medarbejderne får i løn og hvilke brancher, det er fornuftigt at give lån til for tiden.

Sandt er det jo også, at finanskrisen viste, at en række banker havde taget alt for store risici. Der var åbenlyst et hul i reguleringen. Helt konkret handlede det om, at bankerne globalt var begyndt at give hinanden kortfristede kreditter i stort omfang. Mange så ikke faren for, at disse kreditter en dag ville blive lukket, og ydermere var der banker, som med den lette adgang til kapital lod sig friste til at gøre forretninger på områder – som ejendomssektoren – som de simpelthen ikke havde forstand på.

Men reguleringen er gået langt videre end til at dække disse huller. Også langt videre end det har nogen sund fornuft – tværtimod er meget af det, som foregår helt åbenlyst uhensigtsmæssigt og uden saglig begrundelse.

For det første glemmer man, at der var mange banker, som ikke tabte hovedet i de brusende 00'ere, og derfor heller ikke kom i livstruende problemer. Det medførte, at stort set alt, hvad der kunne krybe og gå af myndigheder og lignende næsten til det sidste var overbevist om, at såvel den finansielle sektor som økonomien generelt i Danmark grundlæggende var kernesund. Det gjaldt Nationalbanken,

Finanstilsynet, regeringen og til dels vismændene. Det var en overbevisning, politikerne delte, og det var grundlaget for de første bankpakker: Man regnede krisen for et midlertidigt fænomen, som man blot lige skulle tage sig sammen og komme forbi.

Endnu i 2011 førte Socialdemokraterne og SF valgkamp på, at vi alle skulle arbejde 12 minutter mere om dagen. Umiddelbart en spøjst reaktion på en krise og stærk stigende arbejdsløshed, men tankegangen var, at når vi efter en »kickstart« – et billede, der viser troen på, at man bare lige skulle trykke på en pedal for at starte motoren igen – ville der også hurtigt igen være fuld beskæftigelse og mangel på arbejdskraft.

Sådan var det langt fra. Vi kan altså ikke være mere trygge ved at forlade os på myndigheders og politikeres dømmekraft, end vi kan være ved at lade ansvaret blive i de finansielle virksomheder.

For det andet er myndigheder slet ikke gearret til at drive banker. Dét handler om at løbe kalkulerede risici, mens myndigheder agerer således, at deres chefer – politikerne – ikke skal komme i nogen form for vanskeligheder.

For det tredje har regeringerne siden finanskrisen selv forvaltet statens økonomi på en måde, der ligger bemærkelsesværdigt langt fra de principper, man pålægger den finansielle sektor. År efter år har man været alt for optimistisk med hensyn til, hvor høj væksten ville være og dermed, hvordan skattegrundlaget ville udvikle sig. Det fortsætter nu syv år efter

krisens udbrud, men ingen på Christiansborg er nået til den konklusion, at man af forsigtighedshensyn hellere må gå ud fra, at disse syv års nulvækst måske er den permanente tilstand. I stedet optager man nye lån og fisker ubekymret mønterne ud af sparegrisen. Tricket med at fremrykke beskatningen af pensionsformulerne er kun et eksempel på det sidste. Der er adskillige andre eksempler, omend i mindre skala. Når politikere stolt forsikrer, at denne eller hin nye udgift eller skatteletelse er fuldt finansieret, er det ofte en illusion, hvor finansieringen ikke består i andet end at udskyde problemet f.eks. i tre eller fem år. Der er reelt tale om, at man blot forøger statsgælden.

Mentalitetsændring

Så finanskrisen kan langt fra forklare hele den nye regulering. Der er snarere tale om en mentalitetsændring i det politiske system. Måske er man blevet ofre for sin egen retorik om »fællesskabet«, hvor man tidligere var bevidst om, at sådan et ikke findes i bestemt form: Der findes fællesskaber, mange af dem, og det nationale fællesskab, der bliver administreret gennem staten, er bestemt et af dem. Men også kun det – et af dem.

Mit bud er, at fremtidige historikere vil hæfte sig meget ved, at denne mentalitetsændring kom, endnu inden skåltalerne efter de liberale demokratiers sejr over de kommunistiske regimer var klinget af. Sagen er, at det sådan set ikke var selve det statslige ejerskab

af produktionsapparatet, der var kommunismens problem. Det var i stedet centralismen: At det ikke var dem, som konkret skulle løse et problem, der afgjorde, hvordan det skulle løses. Det blev i stedet afgjort af politikere, der naturligvis ikke havde viden om alle detaljer, og som også havde mange andre hensyn – herunder personlige og karrieremæssige – i tankerne.

Det er sådan et system, vi også i stadig stigende grad har i Danmark – på trods af, at virksomhederne her er 100 procent privatejede. Endda med en særlig giftig overbygning, som man også kendte i Østblokken: Virksomhederne forventes ikke bare at overholde nedskrevne love og regler – de forventes også, f.eks. i spørgsmål om skat og CSR at være tunet ind på politikernes ønsker og »værdier«. Det er dræbende, fordi det er ugenemskskeligt og gør enhver form for selvstændigt initiativ risikofyldt. Ingen ved, hvem der i morgen skal være skurken i politikers valgkamp, eller hvem der må se sig selv udstillet i medierne. (Medier der, i parentes bemærket, stort set alle er enten ejet af staten eller helt afhængige af dens finansielle støtte. Når andre lande, som Rusland og Italien, har en lignende koncentration af medierne omkring statsmagten, ryster vi bekymret på hovedet.)

Som nævnt har vi over en snart lang periode haft nulvækst. Når man regner befolkningsvæksten med, er vi faktisk i dag en

anelse fattigere, end vi var i 2007. Man kan så sige: »Nå ja, de fleste af os har jo også rigelig materiel velstand.« Men man kan ikke længere give finanskrisen hele skylden for situationen, som er værre end i de lande, vi plejer at sammenligne os med. Man er nødt til at se på, om centraliseringen har ødelagt dynamikken i vores erhvervsliv, således at det kun er virksomheder som LEGO, der nok har postadresse i Danmark, men som har langt størstedelen af sine aktiviteter uden for landet, der gør, at vi holder skindet på næsen. Fortsætter udviklingen som nu, er det en diskussion, der inden alt for længe nødvendigvis vil komme meget højt op på dagsordenen. Og når vi kommer til den diskussion, bliver det rigtigt spændende. For den uundgåelige vej er, at politikerne og de centrale myndigheder skal afgive magt – endda i stor stil. Det er imod deres natur. Vær forberedt på at bølgerne kommer til at gå højt.

Vi skal være der, når der er *brug* for os

Af Helle Jarlmoose,
generalsekretær
for KFUK's
Sociale Arbejde

Indsatsen for samfundets svageste er gennem årtier blevet varetaget af frivillige sociale organisationer, ofte med udspring i folkekirken. At velfærdssamfundet gradvist har overtaget en række af de sociale opgaver betyder ikke, at vi står arbejdsløse og uden opgaver. I takt med at de offentlige tilbud er blevet mere regelstyrede og sætter klare grænser for, hvem der kan modtage hvilken hjælp og hvordan, er der brug for frivillige organisationer, som i kraft af private midler har mulighed for at lade medmenneskeligheden og den enkelte borgers behov råde. Vi kan ikke fjerne eller mindske den sociale ubalance, men vi kan være der, når der er brug for os – også uden for det offentlige åbningstid – og vi kan tilbyde menneskelig

nærhed frem for krav om digital kommunikation.

Uligheden vokser i Danmark og i hele den vestlige verden. Tal fra Arbejderbevægelsens Erhvervsråd¹ viser, at der er sket en stigning i antallet af fattige i Danmark igen de senere år. Unge, der er vokset op med veluddannede forældre, får i langt højere grad en uddannelse end unge, hvor forældrene er ufaglærte. Det er ikke blevet lettere at bryde den sociale arv, snarere tværtimod.

I KFUK's Sociale Arbejdes arbejde med socialt udsatte ser vi også, at udviklingen går den gale vej. Antallet af hjemløse opgøres hvert andet år, og mens vi afventer resultaterne af kortlægningen i år, kan vi konstatere, at antallet af hjemløse er steget fra 2009 til 2011 og igen fra 2011 og 2013. I 2013 blev antallet af hjemløse opgjort til 5820 personer. Det er en stigning på 16 pct. i forhold til 2009.

Unge hjemløse

Et særligt skræmmende perspektiv er, at antallet af unge hjemløse

vokser forholdsvist mere. Hver femte hjemløs er nu en ung mellem 18 og 24 år. Mellem 2011 og 2013 steg antallet af unge hjemløse med hele 37 pct.

Der er flere årsager til unges hjemløshed, og de hyppigste er misbrug (primært hash), psykisk sygdom, manglende netværk og dårlig økonomi. De overnatter måske hos venner og bekendte, eller de bor på gaden. Ofte har de et meget belastet forhold til deres familie, og de har haft problematiske opvækstbetingelser, ligesom flere af de unge har været anbragt uden for hjemmet i plejefamilier eller på døgninstitutioner.

Et andet karakteristisk træk er, at de unge hjemløse har flere afbrudte skole- og uddannelsesforløb bag sig. Endelig er det bemærkelsesværdigt, at kønsfordelingen blandt unge hjemløse er markant anderledes end blandt hjemløse generelt. I 2013 var 24 pct. af de hjemløse kvinder, men blandt de unge er der en ligelig kønsfordeling. På vores herberg Lindevangen på

Frederiksberg gøres der en særlig indsats for de unge hjemløse ud fra en betragtning om, at de ikke hører hjemme på et herberg, hvor de risikerer at blive fanget i en længerevarende marginaliserings- og udstøelsesproces. Alternativet er akutboliger kombineret med en intensiv og fleksibel socialpædagogisk indsats, så de unge får den støtte, der muliggør, at de kan komme positivt videre i deres liv. Det kan f.eks. være ved at tilegne sig nogle af de voksenkompetencer, som de ikke har fået udviklet, og som er forudsætningen for at få en velfungerende hverdag og kunne håndtere de krav, som et uddannelsesforløb eller en misbrugsbehandling kræver. Det lyder som en meget indlysende og simpel løsning, men det skal ses i lyset af, at det er særdeles svært for unge generelt at finde en bolig, som de har råd til at betale. Ikke mindst i hovedstadsområdet og andre uddannelsesbyer, hvor

ressourcestærke forældre har presset markedet gennem forældre-køb. Da akutboligerne er et midlertidigt tilbud af ni måneders varighed, kan vi derfor ikke sikre, at alle unge kan flytte fra akutboligen til en permanent bolig. Hver femte ender på gaden igen. De unges ulige muligheder kan kun ændres, hvis samfundet prioriterer billigere ungdomsboliger.

Psykiske problemer

I takt med at antallet af hjemløse stiger, ser vi også en stigning i antallet af borgere med psykiske problemer. Andelen af hjemløse med en psykisk sygdom er således steget fra 37 pct. i 2009 til 47 pct. i 2013. Igen ser vi en trist udvikling blandt de unge hjemløse, hvor andelen med psykisk sygdom er endnu større. I 2013 udgjorde psykisk syge således 51 pct. af gruppen mellem 18 og 24 år og 54 pct. blandt de 25 til 29 årige. Det skal samtidig ses i lyset af, at under

halvdelen af de hjemløse borgere, der har en psykisk sygdom, modtager psykiatrisk behandling. Kun 23 pct. af de psykisk syge gadesovere og 26 pct. af de psykisk syge brugere af natvarmestuer modtager psykiatrisk behandling, mens det gælder 47 pct. af de psykisk syge på herberger. De borgere, som vi møder i vores hverdag, er derfor typisk ubehandlede psykisk syge, ofte kombineret med et misbrug. Det er

klart, at det vanskeliggør den socialfaglige og rehabiliterende indsats, der er en af vore kernekompetencer.

Når vi ser flere og flere psykisk syge – også i bybilledet – skyldes det nedlæggelsen af sengepladser i psykiatrien op gennem de seneste årtier. Erfaringen viser, at et vellykket patientforløb kræver tid, struktur, omsorg og kontinuitet i behandlingen. I dag er al psykisk behandling – med undtagelse af de akutte indlæggelser – ambulat, fordi langtidsafdelingerne er nedlagt. Konsekvensen er ikke bare ubalance i sundhedssystemet, men også mere kriminalitet. Der er i dag således ca. 4000 personer med en behandlingsdom. Andre resultater er en stigning i selvmord blandt mænd og flere psykotiske patienter i fængslerne på grund af de lange ventetider på de retspsykiatriske afdelinger.

Udsatte og sygdom

Den sociale ubalance i samfundet forværres af uligheden i sundhedssystemet. Socialt udsatte lever i gennemsnit 22 år kortere end andre danskere. For de psykisk syge må målet desuden være en sidestilling af behandlingsindsatsen af somatiske og psykiatriske sygdomme. Vi skal have respekt for forskelligheden i behov hos de psykiatriske patienter, og vi skal bekæmpe fordommene om de psykiatriske patienter, som f.eks. at de alle er farlige, eller at sygdommen er selvforskyldt.

Prostitution

En anden målgruppe for KFUK's

Sociale Arbejde er socialt udsatte kvinder i prostitution, hvor Rederne² udgør et unikt tilbud.

Det er uklart, om der på tilsvarende vis har været en stigning af antallet af kvinder i prostitution, eftersom det er meget vanskeligt at foretage en opgørelse. SFI's optælling i 2010-2011 gav et minimumstal på 3200 personer, hvoraf 1600 arbejdede på klinikker. Vi ved imidlertid, at andelen af udenlandske kvinder på gaden er steget så voldsomt de seneste år, at de udgør et massivt flertal.

På prostitutionsområdet har man også mærket finanskrisen.

Socialstyrelsen vurderer gennem sit opsøgende arbejde på klinikkerne, at der er færre kunder, eller at kunderne køber mindre sex. Det har sat gang i en udvikling, hvor kvinderne forlader klinikkerne for i stedet at arbejde med escort eller privat, hvor de modtager kunderne i hjemmet. Årsagen er, at udgifterne ved at være tilknyttet et bordel, dvs. husleje, betaling af telefonpasser, annoncer og evt. beskyttelsespenge til bagmændene, er blevet så høje, at det er svært at få en indtjening til sig selv. Prisen for en seksuel ydelse er nemlig ikke tilsvarende steget de sidste mange år, da prisen og ydelsen er betinget af efterspørgselen. Vi er naturligvis bekymrede for denne udvikling, da den betyder, at mange kvinder nu arbejder alene, og at risikoen for overgreb er steget betydeligt.

En anden udviklingstendens, der bekymrer os i KFUK's Sociale Arbejde, er det faktum, at unge i stigende grad tilsyneladende

benytter sig af dating hjemmesider som »sugerdating«, hvor unge, som modydelse for seksuelle ydelser, modtager gaver, en seng at sove i eller andre privilegier, som kan hindre udstødelse af en gruppe. De betragter ikke dette som betaling og identificerer ikke deres handling som prostitution. Gallup har på opdrag af KFUK's Sociale Arbejde undersøgt unges holdning til køb og salg af sex, og 43% synes, at det er i orden at sælge seksuelle ydelser. Vi ved fra en anden undersøgelse, at de er knap så positive, hvis det drejer sig om venner og familie.

De unge har svært ved at gennemskue konsekvenserne af deres online adfærd. De tror, at de kan kontrollere sugerdating, fordi den foregår på nettet, og at de derfor kan sortere de gamle, skumle mænd fra. De unge har måske også en anden opfattelse af, hvad sex er eller ikke er – ikke ulig Bill Clinton – f.eks. i forhold til oralsex. Det tyder på, at der er brug for en værdibaseret dialog med unge om, hvad sex er, og hvordan sex naturligt indgår i kærlighedsrelationer. Skadevirkninger i forbindelse med prostitution er tæt forbundet med grænser, der flyttes, og grænser, der krænkes. Vi har en del viden om senfølgerne af prostitution, men vi kender endnu ikke de psykiske følgevirkninger af gråzoneprostitution eller prostitutionslignede adfærd.

En logisk konklusion, som vi har draget af de livshistorier, vi hører dagligt, er, at børn ikke kan tåle at blive svigtet!

Derfor er det også med indignation, at vi må konstatere, at respekten for udsatte mennesker er for nedadgående, og at socialt udsatte ofte bliver mødt med nye svigt, når de er i kontakt med det sociale system eller blot færdes i gaderummet. Hvis man ikke har arbejde, er fattig, psykisk syg eller på anden måde i nød, er det blevet en fremherskende holdning, at det er ens egen skyld og ens eget ansvar at komme på ret køl. Det er en holdning, som strider grundlæggende mod det menneskesyn, som ligger til grund for arbejdet i KFUK's Sociale Arbejde:

Vi tror på forandringens mulighed. Vi møder det enkelte menneske, som det er, og hvor det er. Vi ser det som vores opgave at pege på de ubrugte muligheder. Vi udgør på én gang et åndehul og et forpligtende, relationsbåret tilbud om hjælp til selvhjælp, hvor vi giver mennesker redskaber til at ændre deres liv.

Noter

1. AE's årlige publikation »Fordeling & Levevilkår 2014«.
2. Rederne er Reden København, Reden Odense, Reden Aarhus, Reden Aalborg samt Reden International med fokus på udenlandske kvinder i prostitution. Dertil kommer RedenUng, der er en rådgivningsportal for unge om køb og salg af sex.

Den *nødvendige* balance

Af Karen Hallberg,
bestyrelsesformand
for Dansk Kvinde-
samfunds Krise-
center

Min erfaring om manglende balance stammer i meget høj grad fra mit frivillige arbejde. Jeg arbejder frivilligt på Dansk Kvindesamfunds Krisecenter, som jeg var medstifter af, og hvor jeg i dag dels er bestyrelsesformand og dels er aktiv i børnearbejdet. Herudover har jeg i mange år været aktiv i Dansk Kvindesamfund – herunder i vores anonyme rådgivning. Med baggrund i mit kvindepolitiske arbejde vil nedenstående handle om kvinders vilkår.

For mig er balance lig med retfærdighed.

I Danmark udføres et stort arbejde for retfærdighed i samfundet, det gøres gennem lovgivning og domstole, men der er områder, hvor retfærdighed synes at være umulig at gennemføre, først og fremmest områder, hvor følelser indgår.

Vold mod kvinder

I Danmark bliver ca. 29.000 kvinder hvert år udsat for vold i nære relationer, det vil sige fra nuværende eller tidligere partner eller kvindens familie. Der er 42 kvindekrisecentre i Danmark, og hvert år flytter omkring 7% af disse kvinder og deres børn ind på krisecentrene. Lige lidt mere fakta, 55% af børnene på krisecentrene er mellem 0

og 6 år, vi støtter kvinder, der har været udsat for fysisk, psykisk, materiel eller økonomisk vold. Cirka 10 kvinder bliver årligt dræbt af deres partner eller ekspartner. Hvert år er cirka 33.000 børn under 15 år vidne til fysisk vold mod en forælder.

Børn, som har været vidner til volden, udviser reaktioner, der minder om reaktioner på psykologisk mishandling eller posttraumatiske belastningsreaktioner (PTSD).

Børnene udviser i nogle tilfælde de samme symptomer, som hvis de selv var blevet udsat for fysisk mishandling.

For at få taget fat på problemet vold har vi på krisecentret haft et projekt »Tør du tale om det«, projektet var rettet mod skolebørn, og der er blevet udviklet en lang række metoder og hjælpemuligheder for børn, lærere og forældre. Som så mange andre projekter må de lukkes, når fondsmidlerne slipper op, vi fik midler fra Trygfonden og havde økonomi til at køre projektet i knap to år. Jeg håber, det lykkes at få midler til at videreføre og udvikle projektet for at få bremset volden og tabuet omkring den.

Jeg bliver ofte spurgt om, hvor længe kvinderne bor på et krisecenter, svaret er fra døgn til over et år.

Hvordan skaber samfundet den nødvendige balance eller retfærdighed, når livet skal fortsætte efter opholdet på krisecentret?

Det synes umuligt at lovgive og administrere love, så der sker retfærdighed. Der er brug for mange tiltag:

Kvinden skal støttes, så fremtiden for hende bliver tryk og god. Det kan tage rigtig lang tid, for mange af de kvinder, der vælger at flytte på krisecenter, har oplevet vold i mange år. Det er sikkert at bo på et krisecenter, mange kvinder frygter, at voldsudøveren vil genoptage volden, når de flytter ud. I grove tilfælde kan en voldsudøver blive idømt fængsel, men hvad når han kommer ud igen.

Stalking

Stalking er blevet et større og større problem, lov- og strafmæssigt er stalkeren svær at stoppe. Stalking er en systematisk og vedvarende forfølgelse eller chikane og kan føre til en invaliderende psykisk lidelse. For tre år siden vedtog Folketinget en lov om stalking, der gør stalking til en strafskærpende omstændighed i forbindelse med overtrædelse af tilhold, opholds-

forbud og bortvisning, selvfølgelig positivt for offeret, men erfaringer viser, at den psykiske belastning kan vare evigt.

Børn, der oplever vold, rammes hårdt. I mange voldsramte familier har volden været tabubelagt, en hemmelighed som familien havde sammen, og som ikke skulle fortælles til hverken familie eller andre. Pludselig flytter mor og børn på krisecenter og til en helt ny tilværelse. På krisecentrene fokuseres der konstant på, at børnene støttes så meget som muligt. Børnenes samkvem med faderen er en særlig udfordring for mange kvinder, børnene savner i mange tilfælde faderen og glæder sig til samkvem.

Voldsudøveren bør have hjælp – frivilligt eller tvunget – til at komme i behandling. Det kan tilføjes, at ud af de mænd, der i dag modtager hjælp, har 80% oplevet vold i deres barndom.

Skilsmisse

Mange bliver berørt af skilsmisser – omkring 43% ægteskaber ender i skilsmisse, og årligt bliver 25.000

børn berørt. Heldigvis løser omkring 90% af forældrene selv problemerne omkring børnene og har ikke behov for, at statsforvaltningen skal inddrages. I de resterende 10% ender omkring halvdelen som højkonfliktsager, hvor både balance, retfærdighed og respekt ikke er eksisterende.

I 2007 fik vi forældreansvarsloven. Loven står over for at skulle erstattes af en helt ny lov, hvor politikerne igen vil forsøge at udarbejde en bedre lovgivning. Det bliver en stor – ja, måske en umulig – udfordring for politikere at udforme en balanceret lov. Forslag om at samle afgørelserne ét sted synes at være et fremskridt. I dag er afgørelser delt mellem Statsforvaltningen og retsvæsenet.

Højkonfliktsager om børn vil også fremover være problematiske.

Jeg mener, at der virkelig skal oprustes i disse sager. Der skal tidligt sættes ind med langt flere ressourcer til mægling og børnesamtaler. Jeg håber virkelig, at der er politisk enighed om at løse så mange problemer som muligt, og at der er villighed til at bruge

mange penge på løsningerne. Alle er enige om, at børnene og deres fremtid skal i centrum, men det bliver problematisk at kombinere ligestilling mellem forældrene med det bedste for børnene.

Pensioner

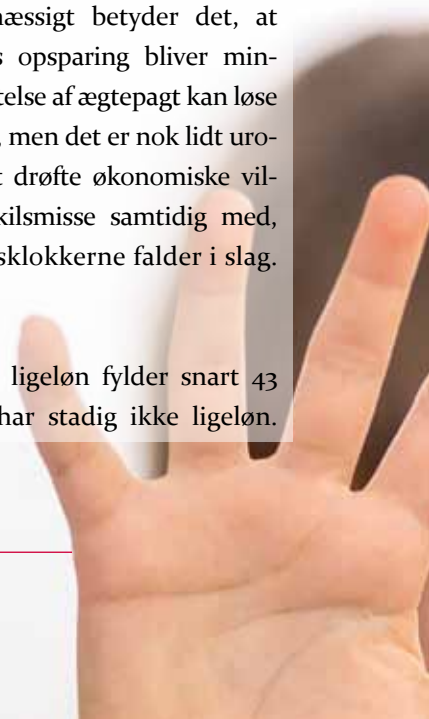
I forbindelse med skilsmisse er deling af pensioner ofte uretfærdige. I loven fra 2007 beholder hver af ægtefællerne sin pensionsopsparing, kun i helt enkelte tilfælde kan denne hovedregel fraviges.

Kvinder har generelt sparet mindre op til pension end deres mand, dette skyldes dels at kvinder stadigvæk har et løngab, dels det kønsopdelte arbejdsmarked, dels deltidarbejde og dels barselsorlov.

Pensionsmæssigt betyder det, at kvindernes opsparing bliver mindre. Oprettelse af ægtepagt kan løse problemet, men det er nok lidt uromantisk at drøfte økonomiske vilkår ved skilsmisse samtidig med, at bryllupsklokkerne falder i slag.

Ligeløn

Loven om ligeløn fylder snart 43 år, og vi har stadig ikke ligeløn.

Løngabet er omkring 17%, og det går langsomt, med at kvinderne gør deres entre på direktionsgangene. En af ligelønsdræberne og kvinders hindring for at komme til tops i erhvervslivet er efter min mening vores barselslovgivning. Vi har behov for at få øremærket barsel til fædre. I grove træk kan man sige, at mødre er på barsel, mens fædre gør karriere. Folketingets flertal er af den holdning, at fordelingen af barselsorlov skal familierne selv beslutte, og på grund af uligelønnen vil det ofte være økonomisk mest fordelagtigt, at det er moderen, der tager langt den største del af orloven. Mit ønske vil være, at der bliver indført øremærket barsel og fuld lønkomensation.

Opholdstilladelse

Dansk Kvindesamfunds rådgivning i København er en af landets ældste rådgivninger, her kan kvinder og mænd få anonym rådgivning hos jurister og psykologer. I rådgivningen møder vi kvinder, der er familiesammenført og voldsramte, disse kvinder står til udvisning, medmindre de har været her mere end syv år. Man kan undre sig over, at disse kvinder ikke bare rejser tilbage til hjemlandet, men der er kulturelle barrierer, der marginaliserer dem, hvis de vender hjem. Hvis de flytter fra manden, kan de blive udvist, og er der fælles børn, kan en udvisning betyde, at kvinderne skal efterlade børnene hos en voldelig samlever. Jeg så gerne, at der kom en ændring af udvisningsreglerne i disse forhold, så vi kan

undgå, at kvinder og børn skal gennemleve syv års ydmygelser for at kunne få en acceptabel fremtid.

Prostitution og trafficking

I prostitution er der et ulige magtforhold mellem køber og sælger. I mange år har vi her i landet diskuteret, om vi skulle følge Sverige og Norge med hensyn til at kriminalisere prostitutionskunder. Vi forhindrer ikke prostitution ved at kriminalisere kunderne, men jeg synes ikke, at det er i orden at købe et andet menneske.

Herudover ville en kriminalisering sende et signal til køberne om samfundets holdning. Mange af de prostituerede er handlede kvinder, andre er kommet hertil under falske forudsætninger, og blandt de danske prostituerede er mange stofafhængige. Det er skrupelløse bagmænd og -kvinder, der tjener på andres fattigdom, og det er ikke balance eller retfærdighed. Der er enorme fortjenester i prostitution, og fortjenesten ender i lommerne på kriminelle bander – ofte de samme bagmænd, der er bagmænd i forbindelse med narkohandel.

Undersøgelser viser, at en ud af seks mænd har købt sex samt, at køberne ikke er i stand til at vurdere, om en kvinde er handlet. En gruppe sexarbejdere giver udtryk for, at erhvervet skal ligestilles med andre serviceydelser.

Jeg kan ikke se, hvordan handel med sex kan blive et erhverv, hvor medarbejdernes arbejdsvilkår kan opfylde arbejdsmiljøreglerne eller en arbejdsplads, hvor man kan blive sendt i praktik eller blive anvist at skulle arbejde på.

Jeg har gennem årene diskuteret sexkøb med mange tilhængere af købesex, men har endnu aldrig mødt en, der ønsker, at ægtefælle, søster eller datter skal sælge sex.

Argumentet med, at prostitution er mange handicappedes mulighed for sex, køber jeg ikke.

Sex er ikke omfattet af menneskerettighederne.

Også argumentet med at mange af de udenlandske kvinder får mulighed for at sende penge hjem til deres fattige familier, siger jeg fra overfor.

Prostitution skal ikke være ulandsbistand eller klare fattigdommen i afsenderlandene.

Internationalt

For at eliminere forskelle mellem kønnene har FN udarbejdet CEDAW konventionen, ofte benævnt »FN's kvindekongvention«.

Konventionen er underskrevet af stort set alle medlemslandene, dog har nogle muslimske lande undtaget nogle paragraffer om kvinders ret til selv at vælge ægtefælle samt paragraffer om opfølgning på landets ligestillingssituation. Ingen tvivl om at CEDAW konventionen og FN's 2015-mål har betydet store fremskridt for vilkårene for verdens kvinder. I FN-regi arbejdes der på 2030-mål, det har vist sig at det at sætte mål, gør en forskel.

Mange af verdens fattige kvinder er analfabeter og har ingen anelse om, hvad FN er, og hvad organisationen beskæftiger sig med. Desværre er der langt igen, før der er balance på verdensplan.

Spændende punktnedslag i kvindehistorien

Af Annemarie Balle

Folkevirkes efterårsmøde blev holdt i samarbejde med Kvindernes Bygning under overskriften »Køn og ligestilling med særligt fokus på Grundlovsjubilæet 2015« med oplæg af direktør Nina Groes og specialkonsulent Jytte Nielsen, begge KVINFO.

Nina Groes tiltrådte som ny direktør 1. januar 2014 og havde med sig i bagagen flere kvindepolitiske gener – med både Mette og Lis Groes i familien.

Nina Groes fortalte engageret om sine visioner for, hvordan KVINFO kan udvikle sig, og hvordan den kvindepolitiske historie kan revitaliseres ved bl.a. at fokusere på de kønspolitiske problemer, som findes i det danske samfund – pro-

blemer, som både mænd og kvinder føler.

Den danske lovgivning hjælper et langt stykke ad vejen, men forhold som kulturer på arbejdspladsen, traditionel indretning af arbejdsmarkedet og kulturelle traditioner blokerer. Her nævnte Nina Groes emner som købesex, handlede kvinder og uligheder i både løn og pensionsforhold.

Nina Groes fortalte engageret om de mange emner, som KVINFO beskæftiger sig med, og i den efterfølgende debat uddybede hun flere af emnerne om bl.a. samarbejde med nydanskere og de udfordringer, de har i det danske samfund og i samspillet med deres oprindelige kultur og forholdene i Danmark.

Senere på aftenen tog specialkonsulent Jytte Nielsen fat på den danske kvindehistorie fra 1849 og frem til i dag med spændende punktnedslag. Grundlaget for hendes tilbageblik på historien

var at punktere fire myter – bl.a. at demokratiet blev indført med grundloven i 1849, og at kvindetoget i 1914 var et takkeoptog. For, som Jytte Niel-

sen påpegede, så var det blot 15 procent af den danske befolkning, som fik stemmeret i 1949, nemlig kun raske mænd over 30 år og med fod under eget bord.

De 7 F'er – fruentimmere, folkehold, fattiglemmer, forbrydere, fjolser, fremmede og fallenter – fik ikke stemmeret.

På flere fronter blev der kæmpet for at øge valgretten, så den bl.a. også kunne komme til at omfatte kvinder. En kamp, som blev forstærket, da Dansk Kvindesamfund blev oprettet i 1871.

Da kvinderne så endelig i 1915 fik stemmeret til folketinget slog stort set alle kvindeforeningerne sig sammen for at gå i et kvindetog til Amalienborg. Et optog, hvor de omkring 15.000 kvinder kunne udtrykke deres glæde over endelig at have fået deres ret til at stemme. Men, som Jytte Nielsen pointerede, ikke for at takke, for man takker ikke for en rettighed, der er naturlig.

Den spændende gennemgang af kvindehistorien fik mange kommentarer med på vejen og aftenen sluttede med, at deltagerne så en kort film fra kvindetogets ankomst til Amalienborg Slotsplads. Et historisk klip, som kan findes på DR's hjemmeside.

KVINFOs direktør Nina Groes fortalte på Folkevirkes efterårsmøde engageret om sine visioner for, hvordan KVINFO kan udvikle sig. Foto: KVINFO.

Folkevirke til spændende møde i Tallinn

De indledende debatter om et kommende internationalt samarbejde blev lagt

*Af Annemarie Balle og
Jeanne Bau-Madsen*

Folkevirke besøgte i midten af januar organisationen »People to People« i Tallinn, hovedstaden i Estland. Her mødtes vi med to islandske folkeoplysere, to lettiske, en estisk og to finske for at skrive en ansøgning til et projekt med støtte fra Nordisk Ministerråd. Projektet har arbejdstitlen »Sense of Community« – det kan oversættes til »En følelse af fællesskab«. Forud for mødet havde alle set den foreløbige ansøgning, hvor projektets hovedtræk var skitseret. Men herfra til at udforme en væsentlig mere omfattende ansøgning er der langt. Det betød, at alle deltagere arbejdede både fokuseret og målrettet i mødets tre dage. Deltagerne havde meget forskellig baggrund og også meget forskellige erfaringer med internationalt arbejde. Folkevirke og den estiske folkeoplyser var de mest erfarne og kunne derfor give gode råd om regler og budgetter og videregive erfaringer om, hvordan projekter tilrettelægges bedst muligt. Det var også ud fra den baggrund, at partnerlande og organisationer var blevet valgt. Flere havde bemærket, at bl.a. Folkevirke har været meget aktiv på den internationale, folkeoplysende scene. I løbet af mødedagene kom vi langt og fik også talt det kommende projekt grundigt igennem, sådan som det netop er meningen

Alle deltagere i det Nordplus-støttede seminar arbejdede intenst med opgaven. Her ses fra venstre Ruta Pels, Estland samt Rita Liepina og Jelena Suhova, begge fra Letland.

at gøre på de forberedende møder. Der forestår stadig et større arbejde med at få alle detaljerne på plads og få skrevet indholdet så klart og skarpt som muligt.

På møderne enedes man på forhånd om at tale engelsk sammen. Det viste sig dog hurtigt, at finnerne kunne tale svensk og islændingene dansk. Ruta Pels fra Tallin talte lettisk med letterne, og letterne talte russisk sammen.

Desuden forstår finner og estere hinanden, så det var en spændende blanding af mange sprog, som hele tiden vekslede.

At letterne talte russisk sammen skyldes, at de tilhører det russiske mindretal i Letland (Se Folkevirke nr. 3, 2014).

En skæbnehistorie

Da vi spurgte Ruta Pels, hvordan det kunne være, at hun talte lettisk – som er meget forskelligt fra estisk – sagde hun, at hun var lette og fortalte sin historie:

Ruta Pels' forældre var letter og ejede i sin tid et landbrug i den lettiske del af Sovjetunionen. I Stalintiden blev alle selvstændige landbrug nationaliseret, og Ruta Pels' far blev af Stalin deporteret til Sibirien, hvor han blev dømt til at arbejde 25 år i en kulmine.

I landsbyen, hvor de boede, var mange beskæftiget med at bygge

Ifølge legenden om Dannebrog så faldt det danske flag ned fra himlen netop i Estland. Til minde om det er der nu sat en mindeplade op i Tallinn. Den oprindelige bronzeplade blev stjålet få dage efter, den blev sat op.

Letland er et af de baltiske lande, som har klaret sig godt efter at have genvundet sin selvstændighed. Der er bl.a. overskud til at lave fantasifulde bomme ind til parkeringspladserne.

Der blev bragt mange interessante idéer frem i debatterne, så der blev taget notater på både flipover og elektronisk. Fra venstre ses den finske initiativtager Laura Indren, islandske Jenny Magnúsdóttir, mens finske Matta skriver på flipoveren.

Et kig ind over Tallinns tage – de gamle bygninger er blevet smukt vedligeholdt med tilskud fra bl.a. EU.

jernbanen mellem Riga og Moskva. Iblandt dem var familien, som Ruta Pels giftede sig ind i. Hun og hendes mand tog til Moskva og uddannede sig til journalister på universitetet. I disse år fik de deres ældste søn.

Efter Letlands selvstændighed ønskede den lille familie at rejse tilbage til Letland. Her var de ikke velkomne. De kunne ikke få statsborgerskab – de kunne ikke engang få lov at søge om det. Men i Estland var de velkomne, så i dag

taler de estiske statsborgere både estisk, russisk og lettisk, og Ruta Pels' mor på 94 bor stadig i den lille landsby, som nu ligger i Rusland.

Sådanne historier er ikke usædvanlige i den del af verden.

Religion i Estland

På vej midt gennem Tallin undrede vi os over, at der stadig var julepynt alle vegne. Vi fik fortalt, at der i Tallin både var lutheranere og ortodokse kristne. Den orto-

dokse kirke bruger den Julianske Kalender og holder jul den 7. januar. De er således ca. 14 dage efter den Gregorianske Kalender, som vi bruger i Danmark. De ortodokse havde således lige fejret nytår, og den 19. januar var dagen for Jesus' dåb. Denne dag bliver fejret ved, at de troende hopper i det iskolde vand langs Estlands kyster, og mange børn bliver døbt den dag. På denne dag er alt vand helligt. Først herefter tages al julepynten ned.

Russisk besøg på Folkevirkes kontor

AfJeanne
Bau-Madsen,
næstformand
i Folkevirke

I oktober fik Folkevirke en mail fra Maria Nedergaard Gostichtcheva, som er projektkoordinator i Rusland for Folkekirkens Nødhjælp. Hun spurgte, om vi kunne modtage omkring 15 personer fra Sct. Petersborg. De ville gerne vide noget om, hvordan man får gjort borgere til oplyste, aktive medborgere og med-deltagere i et demokrati, med alt hvad det indebærer lige fra ungdomsarbejde, organisering, selvstyredeltagelse på forskellige leder og kanter, grundlovsbevidsthed, og hvad man ellers kan forestille sig. Et program blev stillet op, og mod, at de besøgende

betalte frokost på kontoret, invitere vi dem til en dag på Folkevirke. Programmet indeholdt en præsentation af vores organisation og lidt om folkeoplysning i Danmark.

Det, der fyldte mest i programmet, var demokrati – den danske demokratiske historie, det specielle ved det skandinaviske demokrati, og vi stillede spørgsmålet: Hvordan bliver jeg en god demokrat? Desuden kom dagen også til at indeholde nogle øvelser i samarbejde, vi præsenterede bl.a. vores undervisningsmateriale Kulturel Mosaik.

At vi kunne tilbyde et sådant program med kort varsel var fordi, vi har lært en del metoder i vores internationale projekter. Desuden har vi netop afsluttet projektet Nye og Gamle demokratier, hvor vi har beskæftiget os med ikke kun dansk demokrati, men også fået en forståelse af, hvordan demokratier virker i lande, der har fået en fri forfatning meget senere end de skandinaviske lande.

Få dage før mødet fik vi at vide, at alle havde fået visum, og at de kom 17 personer. Når man skal holde et sådant seminar, er det rart at vide, hvem man skal tale til: Hvor kommer de fra, hvor gamle er de, og hvilken uddannelse har de? Vi vidste intet! Vi kommunikerede med Maria Nedergaard. Hun bad os tale dansk, da det kun var få deltagere, der kunne tale engelsk. Maria var derfor tolk. Da hun først vid-

De russiske gæster lyttede opmærksomt og deltog aktivt i debatten om demokratiudvikling.

ste, hvem der kom med til København få dage før afrejsen, fik vi aldrig at vide, hvem vi skulle tale til.

Det blev en interessant og lærerig dag. Det viste sig, at to deltagere arbejdede med udsatte børn, én arbejdede i jobformidlingen, én var advokat, to var sociologer og resten var enten lærere eller admi-

nistrativt personale på universitetet i Sct. Petersborg. Det emne, deltagerne var mest optagede af, var vores gennemgang af to forskellige familiemodeller, og hvordan disse passede ind i et moderne, demokratisk samfund. Vi fik nogle gode diskussioner om den demokratiske livsform og om, hvordan børneopdragelse i denne

livsform starter fra, børnene er helt små. Mange af deltagerne virkede ret modløse med hensyn til deres muligheder for at få et demokrati som vores. De fortalte, at der øverst oppe i det russiske hierarki sad en gruppe, der bestemt ikke havde en demokratisk livsform, og som ikke ønskede at give magten fra sig.

Det blev en lang dag, men vores gæster var meget tilfredse, da de forlod Folkevirke. Vi vil fortsat have kontakt til Sct. Petersborg og håber på et godt samarbejde fremover.

Vi takker de frivillige folkevirkere, der gjorde et stort arbejde med det praktiske.

Folkevirkes næstformand Jeanne Bau-Madsen i samtale med den dansk-russiske tolk Maria Nedergaard Gostichtcheva.

Undervisningsmaterialet fandt vi følgende steder

- Jeanne Bau-Madsen: Studiekredshåndbogen 2008.
- Jeanne Bau-Madsen: Study Circle 1999.
- www.folkevirke.dk/ Hverdagens Demokrati.
- www.node-democracy.eu/ metoder Kulturel Mosaik.

De russiske deltagere skulle prøve forskellige former for samarbejde og pædagogiske metoder. Her er de i gang med Zoom-metoden, hvor de skal finde den rigtige rækkefølge for en stribe billedkort.

Da arrangementet på Folkevirke var slut efter ca. fem timers besøg, takkede den dansk-russiske tolk Maria Nedergaard Gostichtcheva varmt for Folkevirkes engagement.

LANDSMØDE I FOLKEVIRKE

Spændende optakt til landsmødet med debat med den nyvalgte formand for Rådet for Etniske Minoriteter, Yasar Cakmak.

Folkevirke holder landsmøde lørdag 25. april i København. Landsmødet holdes kl. 13-16 på Folkevirke. Forud for generalforsamlingen inviteres til **debatmøde** på Folkevirke kl. 10.30 med efterfølgende frokost. Den nyvalgte formand for Rådet for Etniske Minoriteter, Yasar Cakmak har sagt ja til at komme og holde et debatoplæg, hvor han bl.a. sætter fokus på demokratiske værdier i

Yasar Cakmak, formand for Rådet for Etniske Minoriteter, lægger op til debat. Foto: www.rem.dk

det danske samfund. I løbet af formiddagen vil han desuden komme

ind på spørgsmål som »Hvor meget indskrænkes den demokratiske ytringsfrihed?« og lægge op til debat om det demokratiske sindelag. Alle er velkomne til debatmødet, mens landsmødet er forbeholdt medlemmer af Folkevirkes landsorganisation.

Nærmere oplysninger om møderne sendes til Folkevirkes medlemmer, hvor der også informeres om pris og tilmeldingsfrister.

Sæt allerede nu kryds i kalenderen, så dagen kan reserveres til givende samvær og godt møde med andre folkevirkere!

Marianne Jelved i dialog med Bodil Koch

Folkevirke i Lyngby er med til at markere 100-året for kvindernes valgret

Lørdag den 21. februar besøger **Marianne Jelved** Folkevirke i Lyngby. Vi har bedt ministeren svare på følgende spørgsmål:

»Hvad ville Bodil Koch sige, hvis hun kunne se, hvor mange kvinder, der i 2015 er i folketinget og i politik?«

Da Bodil Koch startede bevægelsen Folkevirke i 1944, var det bl.a. i et forsøg på at få kvinderne gjort interesserede i politik. Efter den kvindelige repræsentation i Folke-

Kulturminister Marianne Jelved. Foto: www.ft.dk

tinget var halveret fra fire til to medlemmer ved valget 1943, mente hun, der måtte gøres noget.

Hun ville nok gøre store øjne nu. Mødet starter kl. 14.00 i Lyngby Sognegård, Stades Krog 9, Kgs. Lyngby med Marianne Jelveds indlæg. Herefter drikker vi kaffe og åbner for debat.

Det koster **100 kr.** at deltage.

Bindende tilmelding til:

Lene Hjeds, lene-hj@hotmail.com eller tlf. 45 81 61 31.

Brug Folkevirke til:

- ✓ At få inspiration og ny viden i de 4-6 årlige temablade!
- ✓ At deltage i debatter og vidensdeling i studiekredse!
- ✓ At deltage i rejser og studieture i ind- og udland!
- ✓ At deltage i generationstræf!
- ✓ At dyrke interesser og udvide din horisont igennem workshops og rundbordsdebatter!
- ✓ At blive klogere på dig selv og verden!
- ✓ At møde mennesker med andre holdninger og anden baggrund!

Årligt kontingent: 400 kr.

Du kan læse nærmere om Folkevirke på www.folkevirke.dk

Smag på livet!

Folkevirke er et forum, hvor vi gennem dialogen søger at sprænge rammerne for egne og andres forståelser og billeder af virkeligheden.

Vi lever i et multikulturelt samfund, hvor værdisæt, trosretninger, politiske overbevisninger og holdninger kan være forskellige fra vore egne. Gennem dialog og samtale kan vi blive klogere på os selv, vores egen hverdag – og på andre og deres hverdag!

Folkevirke har spot på og arbejder på tværs af alle skel – sociale, kulturelle, politiske, geografiske, religiøse og aldersmæssige og ønsker en forpligtende, åben og fordomsfri dialog.

Folkevirkes formål er at bringe nyt initiativ til oplysningsarbejdet. Man ønsker at fremme en aktiv dialog og derved give deltagerne et bedre fundament for at deltage engageret i den demokratiske proces.

Folkevirke har kredse flere steder, og de planlægger aktiviteter lokalt, mens Folkevirkes kontor i København planlægger større møder i samarbejde med interesserede, som brænder for en god idé.

**Landet over
tilrettelægger Folkevirke
møder, foredragsrækker,
studiekredse, temamøder,
kurser og lejre,
hvor alle kan deltage**

Ved redaktionens slutning
forelå der oplysninger
om disse arrangementer.

Mere detaljerede oplysninger kan fås
ved henvendelse til
Folkevirkes kontor,
Niels Hemmingsens Gade 10, 3. sal,
1153 København K,
telefon **33 32 83 11**
(bedst mandage, tirsdage og
onsdage mellem kl. 9 og 16) eller
folkevirke@folkevirke.dk

Folkevirkes møder former sig som
åbne debatter om aktuelle emner,
hvor deltagerne som regel
tager udgangspunkt i et oplæg.
**Folkevirkes møder er åbne
for alle interesserede!**

» REGION HOVEDSTADEN

BORNHOLM

Kontakt:

Marianne Kofod Pedersen,
Svanekevej 32, 3740 Svaneke
Tlf. 56 49 21 65

KØBENHAVN

»På Folkevirke«

Niels Hemmingsens Gade 10,
1153 København K.

19. februar kl. 15.00-17.00

Kursus: Børn som demokratiske
samfundsborgere.

Tilmelding og info:

Folkevirke,
Niels Hemmingsens Gade 10, 3. sal,
1153 København K. eller
Jeanne Bau-Madsen
Tlf. 45 85 65 92
folkevirke@folkevirke.dk

Folkevirkes Litteraturkreds i København

Mødestedet er Folkevirke,
Niels Hemmingsens Gade 10, 3. sal,
1153 København K.
Tlf. 33 32 83 11

Vi mødes på torsdage kl. 12-14.30.

Halvårskontingentet er kr. 250,-

Kontakt:

Britta Poulsen
Tlf. 46 36 56 32

KØBENHAVNS VESTEGN

Litteraturkreds

Møderne holdes den sidste tirsdag i
hver måned, kl. 14-17.
Med mindre andet er nævnt,
så holdes alle møder i Glostrup
Fritidscenter mødelokale 3.

24. februar

»Mercedes syndromet«
af Gretelise Holm
v/ Ellen Kristiansen.
Dagens digt: Lisbet Lorange.

24. marts

»Under morbrætræets skygge«
af Mustafa Can v/ Birgit Andersen.
Dagens digt: Anne Birthe Kyed.

28. april

»Stjerner uden land« af Pia Tafdrup
v/ Anne Birthe Kyed.
Dagens digt: Birgit Andersen.

Tilmelding og kontakt:

Formand Ellen Kristiansen,
Vegavænget 11, 2620 Albertslund
Tlf. 43 64 62 07
Næstformand Ingelise Olsen
Kasserer Ellis Grønvold
Suppleant/revisor
Anne Birthe Kyed

LYNGBY

21. februar kl. 14.00

Marianne Jelled holder foredrag i
Lyngby Sognegård.
Emne: Hvad ville Bodil Koch sige,
hvis hun kunne se, hvor mange
kvinder, der i 2015 er i folketingset
og i politik?
Deltagerpris kr. 100.
Tilmelding til Lene Hjeds på
lene-hj@hotmail.com

Kontakt:

Formand Jeanne Bau-Madsen
Tlf. 45 85 65 92
Kasserer Annette Albrecht
Tlf. 45 87 43 67
Ella Buck
Tlf. 45 82 22 42
Lene Hjeds
Tlf. 45 81 61 31
Eva Ladekarl
Tlf. 45 87 73 77

» REGION NORDJYLLAND

FOLKEVIRKE

VESTHIMMERLAND

Alle møder foregår på Farsø Hotel
kl. 14-16, hvis andet ikke er oplyst.
Alle er velkomne.
Entré og kaffe/te m. kage, kr. 85,-

2. marts

Sognepræst Niels Peter Sørensen,
Aalestrup tager udgangspunkt i
emnet »I ørkenen bevæbnet med
salmebog og pistol«. Niels Peter Sørensen har været
udsendt som feltpræst i Afghanistan.

7. september

Journalist, præst, debattør
og forfatter Sørine Gotfredsen.
Emne: »At leve med Kierkegaard«. Arrangementet foregår på
Kimbrer Kroen i Aars kl. 19.30.

5. oktober

Forfatter, journalist og fortæller
Pia Fris Laneth.
Emne: »1915 – da kvinder og
tyende fik stemmeret«. Arrangementet foregår i
Thit Salen, Dronning Ingrid
Hallerne i Farsø kl. 19.30.

2. november

Lokal forfatter og lægesekretær
Pia Grandjean Odderskov.
Emne: »Erindringsværksted og
forfatterskab«.

7. december

Forhenværende kaptajn i Frelsens
Hær og skoleinspektør og
nuværende bymusikant
Samuel Frederiksen.
Emne: »Utroligt – men sandt!«.

Kontakt:

Karen Pihlkjær,
Stenildhøjvej 48a, 9600 Aars
Tlf. 98 66 16 80
kk@pihlkjaer.dk
Sonja Feldt Pedersen,
Fasanvej 10, Gedsted,
9620 Aalestrup
Tlf. 50 15 90 57
sonja@fasanvej.dk
Lone Nørgaard,
Svoldrupvej 122, Vognsild,
9600 Aars
Tlf. 98 65 82 57
pelonor122@gmail.com
Mona Bach Jensen,
Aalborgvej 4, Hornum, 9600 Aars
Tlf. 22 40 29 58
Mona22402958@gmail.com
Tove Kristensen,
Hans Egedes Vej 120, 9600 Aars
Tlf. 98 62 66 10
Tove.kristensen2@skolekom.dk

Lisbet Andersen,
Løgstørvej 140, Trend, 9640 Farsø
Tlf. 22 96 84 80
lisbetandersen@live.dk
Jette Høyer,
Solitudevej 4, Hvalpsund, 9640 Farsø
Tlf. 25 39 97 96
jettehoeyer@mail.dk

Vesthimmerlands

Litteraturkreds

Kredsen mødes i Dronning
Ingrid Hallerne, Farsø,
hvor alle møder starter kl. 14.00,
med mindre andet oplyses.
Alle er velkomne!

Kontakt:

Inger Olsen
Tlf. 98 63 34 34
Jette Høyer
Tlf. 25 39 97 96

REGION MIDTJYLLAND

HERNING

Møderne holdes i Huset No 7,
Nørregade 7, Herning,
lokale 2.02-2.04. De holdes hver anden
torsdag kl. 14-16, og der er adgang en
halv time før mødets start. Der er
kaffepause på ca. 15 min., hvor man
kan nyde sin medbragte kaffe.
Medlemskontingent for hele sæsonen
er kr. 200,00. Hvert møde koster
kr. 40,00 for medlemmer og kr. 60,00
for ikke medlemmer. Satsene gælder
også for pensionister.

19. februar

Ikke endeligt aftalt.
Om maleren Jens Søndergaard.

5. marts

Besøg hos Niels Knudsen,
Kroghøj Gl. Skole.

19. marts

Generalforsamling.

21. maj

Udflugt – program under
udarbejdelse.

Bestyrelse:

Formand Mona Haven Jensen,
Dalgas Alle 2e, 4, 7400 Herning
Tlf. 97 12 17 45
Kasserer Tove Katstrup,
Karen Blixens Vej 1p, 7430 Ikast
Tlf. 40 70 90 51
Sekretær Inge N. Pedersen,
Herregårdsparken 5, 7400 Herning
Tlf. 97 12 74 04
joergennedergaard@post.tele.dk
Best.medlem Jutta Jørgensen,
Fællestoften 4, 7400 Herning
Tlf. 97 26 80 18

Best.medlem Lene Lund Hansen,
Emil Resensvej 47, 7400 Herning
Tlf. 97 12 98 82/29 92 58 50
lenelundhansen@yoymail.dk

HOLSTEBRO

Kontakt:

Karen Margrethe Madsen
Tlf. 97 41 40 92

REGION VESTJYLLAND

LEMVIG

Kontakt:

Gunvor Fink Møller,
Grummegårdsparken 25,
Nørre Nissum,
7620 Lemvig
Tlf. 61 77 26 33
fink.gunvor@gmail.com

REGION SYDDANMARK

ODENSE

Litteraturkredsen fortsætter

Kontakt:

Ida Hansen
Tlf. 66 11 23 71

REGION SJÆLLAND

ROSKILDE

Folkevirke i Roskilde indbyder til
samtalekreds i litteratur.

24. februar

Besøg af oversætter
Anne Marie Bjerg.

17. marts

»Kantslag« af Dorthe Nors
v/ Tove Taarsted.

14. april

»Disse øjeblikke« af
Herbjørg Wassmo v/ Ester Aagaard.

Møderne afholdes tirsdage
kl. 14.00-16.30 i Roskilde Biblioteks
foredragssal, hvis ikke andet er
nævnt. Der holdes kaffe-/tepause.
Pris kr. 40. Årskontingent kr. 300
(dog kr. 150 for medlemmer af
Folkevirke i København).

Bestyrelse:

Annette Molin, formand
Tlf. 46 36 09 31
annette.moling@gmail.com
Bente Ørum, kasserer
Klostervang 15
4000 Roskilde
kajv@roskilde.dk
Tlf. 46 32 16 11
Britta Poulsen
Tlf. 46 36 56 32
britta.poulsen@privat.dk
Birgit Andersen, sekretær
Tlf. 46 78 74 96
birgit.andersen@it.dk
Kirsten Rudfeld
Tlf. 46 35 68 91
rudfeld@webspeed.dk
Ester Aagaard
Tlf. 46 75 75 41
esteraagaard@roas.dk
Inger Margrethe Christensen
Tlf. 46 35 64 45
imc@ruc.dk
Bente Laursen
Tlf. 46 35 66 18
bente_l@youmail.dk

ØLSTED

Litteraturstudiekreds

Vi mødes hver 6. uge og
planlægger fra gang til gang.
Kontakt:
Lis Timmermann,
Hermelinvej 9, 3310 Ølsted

UDLAND

GRØNLAND

Folkevirke i Nuuk

Kontakt:

Rebekka Olsvig,
Jens Kreutzmann Aqq 30,
postboks 575,
3900 Nuuk, Grønland

KVINDESTEMMER

Lørdag den 11. april 2015 kl. 11.30-16.00

i Jazzhouse, Niels Hemmingsens Gade 10, 1153 København K

11.30

Dørene åbnes.

12.00

Velkomst ved **kunsthistoriker og redaktør Lisbeth Tolstrup.**

12.10

Forfatteren Pia Tafdrup.

Hendes forfatterskab kredser om emner som overskridelse, brud og forandring med udgangspunkt i et af de eneste stykker natur, vores civilisation endnu ikke helt formår at kontrollere: Vores krop.

Forfatterskabet er en vision om en verden forbundet som helhed mellem himmel, kød, tanke og tekst – et alvorligt univers befriet for dansk ironi og blufærdig afstandtagen. Hun har bl.a. udgivet »Salamandersol« og »Smagen af stål«, som hun læser op af på årets Kvindestemmer.

12.45

Sangskriver/sanger Signe Svendsen.

Hun har udgivet to albums på dansk og har turneret flittigt i en del år på de danske scener med sit eget band, men også i samarbejde med Niels Hausgaard. 2003 uddannet på Rytmask Musikkonservatorium. Blev i 2001 landskendt, da hun som korsanger var med til at vinde Dansk Melodi Grand Prix. Seneste album »Kun De Faldne Rejser Sig Igen« fik en stærk modtagelse. Hun tog sidste år hul på en karriere med soloptræden med sin guitar, og er nu i gang med at skrive på et nyt album.

13.20

Keramiker og billedkunstner Lise Seier Petersen.

Udstillede i 2014 i skulpturparken ved Silkeborg Bad med udstillingen

»Ingen kan træde ud i den samme flod to gange – 99 krukke til Heraklit«. Udstillingen var en refleksion over forgængeligheden og en hyldest til det keramiske håndværk med lerkarret som eksponent for grundlæggende vilkår som forgængelighed og det statiske over for det dynamiske. Hun arbejder desuden som projektkoordinator for bl.a. land art projekt i Rebild Kommune 2013-2016.

Pause.

14.10

Forfatteren Jette Drewsen.

Debuterede i 1972 med romanen »Hvad tænkte egentlig Arendse?«, hvor hun gør op med den borgerlige kernefamilie-tankegang, der prægede samtiden. Hendes senere forfatterskab har et nyrealistisk præg. Hun har bl.a. udgivet novellesamlingen »Oven for klinten« og »Det Inderste Råstof: beretninger fra en rejse til Det Blå Folk«. Hun har siden 1994 modtaget livslang ydelse fra Statens Kunstfond.

14.45

Pia Boda & Marie Wärme Duo.

De to musikere indledte et frugtbart samarbejde i 2013, da saxofonisten Pia Boda skrev et værk for accordeon og saxofon til en koncertrække i Fiuggi, arrangeret af »Donne in Musica«,

Italien. Duoen vil her ved Kvindestemmer 2015 i deres samspil vise nogle af de mange facetter i deres instrumenters udtryksmuligheder.

15.15

Forfatter og multikunstner Eva Tind Kristensen.

Hendes digtsamlinger består af både tekster, fotografier og tegninger. Ofte bruger hun sit eget portræt til at undersøge identitetsdannelse, tilfældighedsprincipper og nedbryde tabuer om race og oprindelse. Har bl.a. udgivet »Rosenvej« og »Han«, som hun læser op af på årets Kvindestemmer.

Modtog i 2010 Klaus Ribbjergs Debutantpris.

Læs mere på www.folkevirke.dk

Café

Der kan købes sandwich, øl, vin, vand, the og kaffe.

Pris

100 kr.

Billetter købes ved indgangen.

Arrangører

Folkevirke, Dansk Blindesamfunds Kvinder, Kvinder i Musik og Kvindelige Kunstneres Samfund.

Yderligere info

folkevirke@folkevirke.dk

Økonomisk støtte fra

Den Bøhmske Fond
Statens Kunstråd
Dansk Musiker Forbund
Folkevirke
Kvinder i Musik
Kvindelige Kunstneres Samfund